

Vrchní velitel ozbrojených sil

Zdeněk Koudelka

1. Kontrasignace aktů prezidenta jako vrchního velitele

Pokud ústava sama nebo prováděcí zákon neurčuje formu prezidentova rozhodnutí, nelze písemnou formou podmiňovat platnost rozhodnutí.¹ Kontrasignace (spolupodpis) předsedy vlády k rozhodnutím prezidenta však může být materiálně uplatněna jen na písemných rozhodnutích, ústní rozhodnutí spolupodepsat nelze. Daná věc tak může vést k dvojímu výkladu:

1. všechna rozhodnutí podle čl. 63 Ústavy musí mít písemnou formu, aby mohla být spolupodepsána,² nebo

2. prezident může obejít právo spolupodpisu premiéra tehdy, jestliže vydá své rozhodnutí ústně. Za takové rozhodnutí však vláda neodpovídá a prezident je odpovědný pro velezradu a hrubé porušení ústavního pořádku. Tento postup nelze uplatnit u rozhodnutí, kde právní předpis vyžaduje písemnou formu, což jsou rozhodnutí, která se musí povinně publikovat ve Sbírce zákonů (vyhlášení voleb).³

Obecně je nutné dát přednost prvnímu výkladu, neboť druhý výklad fakticky obchází ustanovení Ústavy o kontrasignaci. To vyvozoval již Hans Kelsen na případu rakouského prezidenta.⁴

Ze všech dotčených pravomocí za nejproblematičtější v této souvislosti lze považovat pravomoc vrchního velitele ozbrojených sil. Důsledné aplikování pravidla, že kontrasignovaná rozhodnutí mohou být realizována jen písemně, významně ochromí akceschopnost vrchního velení našich ozbrojených sil. Vyloučíme totiž možnost, aby vrchní velitel vydával rozhodnutí ústně, ať již přímo či prostřednictvím telefonu a bezdrátového spojení. Ústní rozkazy v případě války zvyšují akceschopnost vojska. Navíc může být válečnými událostmi narušen kontakt mezi prezidentem a premiérem. Naopak je správné, aby v případě přímého ohrožení nebyli dva nejvýznamnější představitelé výkonné moci na tomtéž místě a vystaveni možnosti stejného útoku.

Z hlediska charakteru této pravomoci se zde musí použít účelový výklad, který vychází z úkolu ozbrojených sil zajistit vnější, ale i vnitřní bezpečnost státu. Tomuto účelu musí být podřízen i výklad Ústavy v dané věci z důvodu její vlastní ochrany a ochrany státu, jehož je

¹ Nezávazností formy rozhodnutí vlády a prezidenta republiky v případě, že určitou formu nepředepisuje přímo ústava, se zabýval i slovenský Ústavní soud, který konstatoval: „Vrátenie zákona s pripomienkami prezidentom Slovenskej republiky podľa čl. 87 ods. 3 a 4 Ústavy Slovenskej republiky nie je podmienené dodržaním formy, pretože Ústava Slovenskej republiky neupravuje formu prejavu vôle prezidenta Slovenskej republiky na vrátenie zákona s pripomienkami Národnej rade Slovenskej republiky. Za vrátenie zákona s pripomienkami treba pokladať každý prejav vôle prezidenta smerujúci k Národnej rade Slovenskej republiky, z obsahu ktorého je zrejmé, že ho prezident vracia...“ Usnesení č. 23/1994 Zbierky nálezov a uznesení Ústavného súdu SR (68/1994 Z.z., I.ÚS 5/94). http://www.concourt.sk/Zbierka/1994/23_94s.htm

² VÁCLAV PAVLÍČEK: Prerogativy nebo správní akty prezidenta republiky. *Postavení prezidenta v ústavním systému ČR*, Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav Brno 2008, ISBN 978-80-210-4520-0, s. 146. Stejně v případě československého prezidenta vyvozuje Emil Sobota - EMIL SOBOTA, JAROSLAV VOREL, RUDOLF KŘOVÁK, ANTONÍN SCHENK: *Československý prezident republiky*. Praha 1934, s. 98, 290. FRANTIŠEK WEYR: *Československé právo ústavní*. Praha 1937, s. 191.

³ § 3 ods. 1 zákona č. 152/1994 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí. 14 ods. 1 zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu.

⁴ HANS KELSEN, GEORG FROELICH, ADOLF MERKL: *Die Bundesverfassung vom 1. Oktober 1920*. Wien 2003, ISBN 3-7046-4197-9, s. 163. JAN GRINC: Spolkový prezident v rakouském ústavním systému, *Právník* 12/2008, ISSN 0231-6625, s. 1363.

Ústavou. Proto je nutné zvolit výklad, který zajistí akceschopnost vrchního velení, včetně možnosti vydávání ústních rozkazů. Výsledkem je, že i v oblasti pravomocí prezidenta podle čl. 63 Ústavy lze vydávat ústní a tedy nekontrasignovaná rozhodnutí, speciálním druhem rozhodnutí používaných ve styku v rámci ozbrojených sil je rozkaz. Ovšem lze tak činit jen v mimořádné době, například válečné. V zásadě lze zde užít stejný přístup, který umožnil vydání prezidentských dekretů Edvardu Benešovi s mocí ústavních zákonů a zákonů bez účasti Národního shromáždění.⁵

Rovněž nejvýznamnější československý konstitucionalista František Weyr rozlišoval nutnost kontrasignace aktů prezidenta jako vrchního velitele na období míru a války, kdy ji považoval za nesmyslnou a neproveditelnou. Později viděl východisko vedoucí k odstranění kontrasignace při velení armády v poli ve jmenování vojenského hlavního velitele operujících armád, který by kontrasignaci nepodléhal.⁶ Lze uvést i případ, kdy byl v lednu 1919 na základě Masarykova telefonického rozkazu zrušen útok na polské vojsko v Těšínsku, protože do Prahy dorazila informace o ustanovení nové polské vlády Ignáce Paderewského. Protože však nová polská vláda nebyla ochotna akceptovat československé požadavky, došlo k realizaci útoku 23. - 31. 1. 1919 a obsazení větší části Těšínska až po řeku Vislu československými vojenskými oddíly pod vedením podplukovníka Josefa Šnejdárka.⁷

Přímo řešeno je to v některých ústavách, které opatření prezidenta v mimořádné době, zvláště v době války, nevážou na kontrasignaci, byť jinak prezident kontrasignaci podléhá. Ve Francii může prezident bez kontrasignace jen po poradě s předsedy vlády, obou sněmoven a Ústavní radou činit opatření, která vyžadují okolnosti, jsou-li vážně a bezprostředně ohroženy instituce republiky, národní nezávislost, územní celistvost atd. (mimořádné moci využity de Gaullem 23. 4. – 29. 9. 1961 při likvidaci vojenské vzpoury v Alžírsku).⁸ V Litvě a Estonsku může bez kontrasignace prezident v případě ozbrojeného útoku rozhodovat o obraně, vyhlášení válečného stavu a mobilizaci. Vyžaduje se jen dodatečné schválení parlamentu, až se bude moci sejít na nejbližší schůzi.⁹ V Portugalsku, kde je prezident podroben kontrasignaci některých pravomocí, se kontrasignace nevztahuje na jeho funkci vrchního velitele branných sil a to i v době míru.¹⁰ V době Rakouska-Uherska byla vyňata z povinnosti kontrasignace aktů panovníka oblast vrchního velení nad ozbrojenou mocí.¹¹

Vzpomeňme i úspěšný zásah španělského krále Jana Karla I., který za pokusu o převrat v únoru 1981 intervenoval u vysokých vojenských činitelů s cílem vynutit si jejich loajalitu. Kontaktoval je telefonicky a ústně k nim vystupoval jako hlava vrchního velení branných sil. I když opatření španělského krále podléhají kontrasignaci, nebyly v dané věci ani písemné, ani kontrasignované.¹² Přesto byly podřízenými generály vnímány jako závazné rozkazy.

⁵ Ústavní dekret č. 2/1940 Úředního věstníku čs., o prozatímním výkonu moci zákonodárné (republikace 20/1945 Sb.).

⁶ FRANTIŠEK WEYR: *Soustava československého práva státního*. 2. vydání 1924, s. 268. FRANTIŠEK WEYR: *Československé právo ústavní*. Praha 1937, s. 204.

⁷ LUBOMÍR KUBÍK: *Těšínský konflikt*, Olomouc 2001, ISBN 80-7198-458-2, s. 31-50.

⁸ Čl. 16 a 19 Ústavy Republiky Francie ze 4. 10. 1958. JOSEF BLAHOŽ: *Ústava páté republiky a její tvůrce*. *Právník* 12/1990, 1124-1125. JAN SVATOŇ: *Vládní orgán moderního státu*. Brno 1997, ISBN 80-85765-89-6, s. 96.

⁹ § 128 Ústavy Republiky Estonsko z 28. 6. 1992 (estonský prezident není vůbec podroben kontrasignaci). Čl. 81 bod 16 a čl. 85 Ústavy Republiky Litva z 25. 10. 1992.

¹⁰ Čl. 137 pís. a) a čl. 143 Ústavy Republiky Portugalsko z 2. 4. 1976.

¹¹ Čl. 5 základního zákona o užívání moci vládní a výkonné. EMIL SOBOTA, JAROSLAV VOREL, RUDOLF KŘOVÁK, ANTONÍN SCHENK: *Československý prezident republiky*. Praha 1934, s. 201, 210-211.

¹² Čl. 56 ods. 3, čl. 62 pís. h) a čl. 64 Ústavy Království Španělsko z 29. 12. 1978.

Vzbuřenci sice obsadili španělský parlament, ale úspěšná akce krále je zbavila vojenské podpory a nakonec se vzdali.¹³

2. Vrchní velitel ozbrojených sil

Dnešní Ústava platná v Čechách, na Moravě a Slezsku podle československé tradice dává vrchní velení prezidentu nejen nad armádou, ale všemi ozbrojenými silami. Jen krátce po vzniku samostatného Československa dávala prozatímní ústava prezidentu postavení nejvyššího velitele vojska, to bylo novelou zákonem č. 271/1919 Sb. rozšířeno na nejvyššího velitele veškeré branné moci.¹⁴ Tuto úpravu převzala Ústavní listina z roku 1920, která přičkla prezidentovi právo vrchního velení veškeré branné moci, což je širší pojem než jen vojsko, případně armáda, a stejně tak Ústava 9. května z roku 1948. Ústava z roku 1960 použila nový termín "vrchní velitel ozbrojených sil" místo branné moci, což prakticky převzala naše ústava i Ústava SR, která tak odmítla omezené pojetí vrchního velení pouze na armádu podle Ústavy SR z r. 1939.¹⁵ Ozbrojené síly tvoří podle zákona armáda, Vojenská kancelář prezidenta republiky a Hradní stráž.¹⁶ Zajímavostí je, že Tomáš G. Masaryk užíval vojenského koně, který mu byl na náklady armády přidělen jako vrchnímu veliteli ozbrojených sil.¹⁷ Dnešní prezidenti již koně pro výkon vrchního velitelství nepotřebují.

Postavení prezidenta jako vrchního velitele ozbrojených sil vytváří zvláštní vztah k ministru obrany, jemuž přísluší státní správa rezortu obrany, ale nepřísluší mu nejvyšší velitelská pravomoc. Ministr obrany je v oblasti aktů spadajících do vrchního velení nad ozbrojenými silami prezidentu republiky - vrchnímu veliteli - podřízen. Podřízenost ministra zde není absolutní, není podřízen ve věci vojenské správy, ale jen, pokud by byl činný v oblasti patřící do velitelské pravomoci prezidenta jako vrchního velitele.

V praxi je někdy těžko rozlišitelné, jaké konkrétní akty jsou akty správními a jaké velitelskými, přičemž schází dlouhodobá ústavní tradice jednání prezidenta jako vrchního velitele ozbrojených sil v době války. Československé vojsko sice bylo účastno obou světových válek, nikoliv však jako samostatně operující armáda, ale jako součást jiných operujících armádních skupin a operačně podřízena cizímu, byť spojeneckému velení.

Obsahem vrchního velení je určovat, že vojsko má být nasazeno, nařizovat mobilizaci, prezident je služebním orgánem, má nejvyšší vojenskou kázeňskou pravomoc, oprávnění inspekce a ustanovování do velitelských funkcí v ozbrojených silách. Zvyklostí jsou i slavnostní projevy k vojsku při určitých příležitostech. Jako projevy nepodléhají kontrasignaci, byť mají formu rozkazu, protože nejde o rozhodnutí ve věci (konstitutivní či deklaratorní).¹⁸ Prezident je nadřízen všem příslušníkům sloužícím v ozbrojených silách.¹⁹

¹³ Vzpouru částí vojenských a policejních jednotek, které obsadily během parlamentní schůze budovu Poslanecké sněmovny, vedl podplukovník Antonio Tejero Molina.

¹⁴ Branná moc byl širší termín než jen vojsko. EMIL SOBOTA, JAROSLAV VOREL, RUDOLF KŘOVÁK, ANTONÍN SCHENK: *Československý prezident republiky*. Praha 1934, s. 196-197.

¹⁵ § 10 pís. b) zákona č. 37/1918 Sb. a novela zákonem č. 271/1919 Sb. § 64 odst. 1 bod 10 Ústavní listiny. § 38 odst. 1 pís. i) Ústavy SR č. 185/1939 Sl.z. § 74 odst. 1 bod 12 Ústavy 1948. Čl. 62 odst. 1 bod 11 Ústavy č. 100/1960 Sb. Čl. 61 odst. 1 pís. k) ústavního zákona o československé federaci. Čl. 102 pís. j) Ústavy SR.

¹⁶ § 3 ods. 2 zákona č. 219/199 Sb. Do roku 1999 to bylo vojsko jako jejich základ a dále veřejné ozbrojené sbory, které určila vláda a v době mimořádných opatření též veřejné ochranné sbory - § 2 branného zákona č. 92/1949 Sb.

¹⁷ EMIL SOBOTA, JAROSLAV VOREL, RUDOLF KŘOVÁK, ANTONÍN SCHENK: *Československý prezident republiky*, Praha 1934, s. 63.

¹⁸ Za platnosti Ústavní listiny z roku 1920 si prezident taktéž nenechal obecně kontrasignovat projevy, pokud však měly formu rozkazu, tak ano. EMIL SOBOTA, JAROSLAV VOREL, RUDOLF KŘOVÁK, ANTONÍN SCHENK: *Československý prezident republiky*, Praha 1934, s. 213, 237, 249. Sbírkou Masarykových projevů sestavil EMANUEL MORAVEC: *Projevy prezidenta T. G. Masaryka k vojsku*, Praha 1929.

Prezident propůjčuje rozkazem prapory a čestné názvy vojenským jednotkám. Např. 8. 5. 2002 propůjčil 1. mechanizované divizi bojový prapor a název Albrechta z Valdštejna.

Negativní vymezení vrchního velení²⁰ je, že sem nepatří věci:

- spadající do úpravy zákona a z jeho zmocnění do úpravy nařízení vlády či vyhlášky Ministerstva obrany,
- opatřování osobních a materiálních potřeb branné moci, což je výkon státní správy,
- povyšování vojáků do hodností²¹ a úprava postavení civilních zaměstnanců, což je též výkon vojenské správy.

V otázce, zda se prezident může ujmout přímého operačního velení, anebo má pouze právo jmenovat hlavního vojenského velitele operujících vojsk, lze přinést argumenty z jiných demokratických právních řádů i obecnou zkušenost, že není vhodné, aby hlava státu jako vrchní velitel přímo vstupovala do operačního vojenského rozhodování, neboť ponese odpovědnost za případné neúspěchy, což destabilizuje vnitrostátní situaci válčícího státu. Některé ústavní texty přímo dávají vrchní velení nad brannou mocí prezidentu jen v době míru s tím, že za války musí jmenovat vojenského hlavního velitele, který je mu odpovědný.²² Na druhé straně je znám případ, že při přijímání ústavy třetí Francouzské republiky byl přímo odmítnut návrh ustanovení znemožňující prezidentu vojsku osobně velet, v důsledku čeho by mohl jen jmenovat pro operace v poli vojenského velitele. Stalo se tak na požadavek tehdejšího prezidenta maršála a vévody magentského Marie Edmé Patrice Maurice de MacMahona, který jinak hrozil abdikací, pokud mu ústava „*znemožní tasit meč na obranu vlasti*“.²³

Naše ústava nezabraňuje prezidentu republiky přímo se ujmout velení v poli. Nicméně v praxi by zřejmě tento úkol plnil náčelník generálního štábu, který zabezpečuje velení armádě,²⁴ pokud by nad něj prezident nejmenoval hlavního velitele pro vojenské operace všech ozbrojených sil, nejen armády. Jmenování hlavního vojenského velitele operujících armád předpokládala i prvorepubliková praxe československá na základě vojenského služebního řádu prezidenta republiky, byť ústava ani zákon takovou pozici neznaly. Příkladem je jmenování do funkce nejvyššího velitele branných sil francouzského generála Maurice Cesara Josepha Pellého prezidentem T. G. Masarykem roku 1919 v době bojů s Maďarskem, který

Nález Ústavního soudu č. 91/1994 Sb. Rozhodnutí chápeme jako autoritativní projev veřejného orgánu – právní akt, jímž se autoritativně zakládají, ruší, mění právní vztahy (konstitutivní rozhodnutí) nebo se ověřují (deklaratorní rozhodnutí).

¹⁹ EMIL SOBOTA, JAROSLAV VOREL, RUDOLF KŘOVÁK, ANTONÍN SCHENK: *Československý prezident republiky*, Praha 1934, s. 203.

²⁰ EMIL SOBOTA, JAROSLAV VOREL, RUDOLF KŘOVÁK, ANTONÍN SCHENK: *Československý prezident republiky*, Praha 1934, s. 207-208.

²¹ Ovšem ani zde nebyla názorová jednota již v době monarchie, kdy někdy bylo řazeno povyšování důstojníků do působnosti velitelské a ne správní. Při projednávání Ústavní listiny Ústavní výbor považoval povyšování všech důstojníků za právo prezidenta jako vrchního velitele. Až Národní shromáždění omezilo toto právo prezidenta na jmenování důstojníků 6. a vyšší hodnostní třídy. EMIL SOBOTA, JAROSLAV VOREL, RUDOLF KŘOVÁK, ANTONÍN SCHENK: *Československý prezident republiky*, Praha 1934, s. 200, 255.

²² Např. § 60 odst. 2 a 8 a 80 Ústavy Svobodného státu estonského z r. 1933. Čl. 12 pís. d), čl. 48 polské Dubnové ústavy z r. 1935 (schválena 23. 3. 1935, prezidentem Ignacem Moscickim podepsána 23. 4. 1935). § 127 Ústavy Republiky Estonsko z 28. 6. 1992. Bod 42 Ústavy Republiky Lotyšsko z 15. 2. 1922. Čl. 134 Ústavy Polské republiky z 2. 4. 1997. Čl. 134 ods. 4 Ústavy Polské republiky z 2. 4. 1997.

Estonská ústava z 1933 německy in *Die Verfassung des Estländischen Freistaats, Reval 1933*. JAROSLAV KREJČÍ: *Problém postavení hlavy státu v moderní demokracii* s. 112, 118.

²³ EMIL SOBOTA, JAROSLAV VOREL, RUDOLF KŘOVÁK, ANTONÍN SCHENK: *Československý prezident republiky*, Praha 1934, s. 215 p. 10.

²⁴ § 7 ods. 3 zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách.

tuto funkci vykonával do roku 1920.²⁵ I nejvýznamnější československý konstitucionalista František Weyr, který rozlišoval nutnost kontrasignace aktů prezidenta jako vrchního velitele na období míru a války, kdy ji považoval za nesmyslnou a neproveditelnou, viděl východisko vedoucí k odstranění kontrasignace při velení armády v poli ve jmenování vojenského hlavního velitele operujících armád, který by kontrasignaci nepodléhal.²⁶

Při vojenském útoku na polské pozice v Těšínsku v lednu 1919 sehrál určující úlohu prezident republiky T. G. Masaryk. Nejprve vojenský útok dohodl s premiérem Karlem Kramářem na jednání 15. 1. 1919. Útok byl schválen na jednání vlády 17. 1. 1919 svolané z popudu prezidenta, který také jednání předsedal. Zajištěním realizace útoku byl pověřen ministr obrany Václav Klofáč a to nejpozději do 23. 1. 1919. Ministr vydal ihned příslušný rozkaz, ale za několik hodin byl na základě Masarykova telefonického rozkazu útok zrušen, protože do Prahy dorazila informace o ustanovení nové polské vlády Ignáce Paderewského. Protože však nová polská vláda nebyla ochotna akceptovat československé požadavky, došlo k realizaci akce ve dnech 23. - 31. 1. 1919 a obsazení větší části Těšínska až po řeku Vislu československými vojenskými oddíly pod vedením podplukovníka Josefa Šnejdárka.²⁷

Za druhé světové války vojenské záležitosti neřešila exilová Šrámkova vláda.²⁸ Projednával je prezident republiky Edvard Beneš jako nejvyšší velitel na pravidelných poradách. Účastnili se jich ministr národní obrany generál Sergěj Ingr²⁹ a státní ministr v Ministerstvu národní obrany generál Rudolf Viest³⁰ a další představitelé Ministerstva národní obrany. Hlavním vojenským velitelem československé branné moci byl v období 1944 - 5. 4. 1945 generál Sergěj Ingr.

Zákon o vojácích z povolání dává prezidentu právo schvalovat základní vojenské řády, kde je upravena i kázeňská odpovědnost v Základním řádu ozbrojených sil z 21. 6. 2001. Tento vojenský řád se svým charakterem blíží normativním podzákonným předpisům.³¹ Vydávání základních vojenských řádů je součástí prezidentova postavení vrchního velitele ozbrojených sil a příslušelo by mu i bez tohoto zákonného zmocnění. Nicméně právě pro povahu základních vojenských řádů jako obecně závazných právních aktů, ne individuálních, je vhodnější taková výslovná zákonná opora. Vždy však platí, že základní vojenské řády musí být v souladu se zákonem. Pokud je tedy materiálně posoudíme jako právní předpisy, pak jsou podzákonné s právní silou rovnající se nařízení vlády. Nicméně nařízení vlády je nemůže zrušit ani za použití časové derogace. Vláda si totiž nemůže přivlastnit oprávnění, byť částečně, vrchního velitele ozbrojených sil, kterým je z Ústavy prezident. Též Jaroslav Vorel

²⁵ § 3 čl. 16 vojenského služebního řádu z 24. 5. 1926 A-I-1, věstník Ministerstva národní obrany č. 26/1926, čl. 276. EMIL SOBOTA, JAROSLAV VOREL, RUDOLF KŘOVÁK, ANTONÍN SCHENK: *Československý prezident republiky*, Praha 1934, s. 199-200, 206, 213-215, 228, 242 p. 63.

²⁶ FRANTIŠEK WEYR: *Soustava československého práva státního*, 2. vydání 1924, s. 268. FRANTIŠEK WEYR: *Československé právo ústavní*, Praha 1937, s. 204.

²⁷ LUBOMÍR KUBÍK: *Těšínský konflikt*, Olomouc 2001, ISBN 80-7198-458-2, s. 31-50.

²⁸ VIRGINIE MARIE TURZOVÁ: *Kartouzský vězeň Mons. Jan Šrámek*, Svitavy 2006, ISBN 80-86885-08-9, s. 111.

²⁹ Divizní generál Sergěj Ingr (od 1945 armádní generál) byl ministrem národní obrany 21. 7. 1940-19. 9. 1944. Pak se stal vojenským hlavním velitelem československé branné moci do 5. 4. 1945.

³⁰ Divizní generál Rudolf Viest (1945 armádní generál in memoriam) byl člen vlády s funkcí státního tajemníka Ministerstva národní obrany 21. 7. 1940 a od 27. 10. 1941 státního ministra v Ministerstvu národní obrany. Od 19. 9. 1944 po odchodu S. Ingra z vlády byl pověřen správou Ministerstva národní obrany, ale fakticky jej neřídil, protože 6. 10. 1944 odletěl na Slovensko, kde se stal velitelem 1. československé armády. Po porážce Slovenského národního povstání byl 3. 11. 1944 zajat Němci a 1945 v Německu popraven. Správu Ministerstva národní obrany vykonával až do 4. 4. 1945 ministr zahraničních věcí Jan Masaryk. MARTIN HODNÝ: *Českoslovenští politici v letech 1918/1991*, Praha 1991, ISBN 80-900840-0-1, s. 40, 76, 90.

³¹ § 5 zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách. § 50 zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání. ZBYNĚK ŠÍN: *Prezident republiky a zákonodárství*, *Právní rádce* 2/1995 s. 9.

za první Československé republiky řadil tyto obecné normativní rozkazy prezidenta materiálně do projevů nařizovací pravomoci v rámci jeho ústavní role vrchního velitele branné moci.³²

3. Náčelník Generálního štábu

Do prezidentovy velitelské pravomoci patří i právo jmenovat náčelníka generálního štábu armády. Toto právo je upraveno zákonem o ozbrojených silách. Nejde však o samostatné právo na základě zákona, ale o součást ústavního práva vrchního velitele. Inspirující je slovenská zkušenost, kde do roku 1995 měl prezident právo jmenovat náčelníka generálního štábu. V rámci oslabování prezidentových pravomocí nevyplývajících přímo z ústavy bylo toto právo přeneseno § 2b zákona o Armádě SR č. 3/1993 Z.z. ve znění zákona č. 166/1995 Z.z. na vládu, která náčelníka generálního štábu jmenovala na návrh ministra obrany. Náčelník podle této úpravy velel vojskům, zodpovědný byl ministru obrany, jemuž byl podřízen. Prezident novelu zákona vetoval s odkazem na jeho protiústavnost, neboť nerespektoval postavení prezidenta jako hlavního velitele ozbrojených sil, ale Národní rada zákon znovu schválila. Nová úprava měla vskutku protiústavní výklad. Přesto však prezident nepřestal být hlavním velitelem ozbrojených sil a proto existovala v případě náčelníka generálního štábu dvojí podřízenost, byť zákonně nestanovená. Ve věcech vojenské správy je vskutku odpovědný ministru obrany, ve věcech velitelských je však na základě Ústavy SR podřízen prezidentu republiky. Přenesení jmenovacího práva na vládu sice nemusí být nutně protiústavní, neboť ani ústava nemůže předpokládat, že všechny velící stupně v armádě obsazuje přímo prezident. Ale z povahy postu generálního štábu jako pomocného orgánu pro výkon velitelských pravomocí hlavního velitele plyne, že by tento hlavní velitel - prezident do této funkce měl právo jmenovat a odvolávat. Ústavní soud SR nakonec konstatoval protiústavnost této úpravy.³³

Jmenování je činěno na návrh vlády. Jmenování je dále vázáno na projednání ve výboru pro obranu Poslanecké sněmovny. Souhlas poslaneckého výboru není nutný, stačí projednání návrhu. Náčelník generálního štábu je v oblasti velitelské přímo podřízen prezidentu republiky. Je však též podřízen v oblasti státní správy Ministerstvu obrany, jehož je generální štáb součástí.³⁴

Historickou zajímavostí je, že prezident T. G. Masaryk jmenoval dříve do této funkce i cizince. Po vzniku Československa se nový stát opíral hlavně o Francii, což vedlo k tomu, že první dva náčelníci Hlavního štábu československé branné moci byli francouzští občané a generálové francouzské armády. Nejprve to byl Maurice César Joseph Pellé 17. 12. 1919- 31. 12. 1920. Pellé byl dokonce v období červen-říjen 1919 jmenován vrchním vojenským velitelem československé armády, byť československá ústava tento post neznala. V této funkci velel československé armádě v bojích s Maďarskem o Slovensko. Jeho nástupce byl Eugène Désiré Antoine Mittelhausser 1. 1. 1921- 31. 12. 1925. V době, kdy byl Pellé náčelníkem hlavního štábu, byl Mittelhausser za československo-maďarské války velitel Západní armádní skupiny na Slovensku a po ukončení bojů byl zemským vojenským velitelem na Slovensku. Oba byli také postupně veliteli francouzské vojenské mise v Československu.

³² Navíc § 55 Ústavní listiny uvozené zákonem č. 121/1920 Sb. upravující nařízení je obecný v rámci moci výkonné, tedy nejen pro vládu, ale i prezidenta. EMIL SOBOTA, JAROSLAV VOREL, RUDOLF KŘOVÁK, ANTONÍN SCHENK: *Československý prezident republiky*. Praha 1934, s. 199-200, 206, 217-220.

³³ Nález č. 10/1996 Zbierky nálezov a uznesení Ústavného súdu SR (PL.ÚS 32/95).

³⁴ § 7 ods. 3 a 4 zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách.